

Prof. dr Nataša Mrvić-Petrović

Institut za uporedno pravo,

Beograd

MORALNE KOMPONENTE SPREČAVANJA KORUPCIJE

Već se osnovno značenje reči korupcija vezuje se za nečiju nemoralnost (iskvarenost). Svojstvena međuljudskim odnosima, karakteristična je za sva društveno-ekonomska uređenja i modele funkcionisanja državne vlasti, te očigledno njene uzroke treba tražiti i u vrednosnim obrascima datog društva. Kriza morala u savremenom društvu izazvana usmerenjem da je novac osnovno merilo svake, pa i ljudske vrednosti, uticala je na pojavu virtuelnog (prividnog) morala koji deklarativno prihvatamo, dok se u praksi vladamo po drugačijim pravilima. Anti-korupcione strategije ne mogu biti delotvorne u takvim uslovima, ako ne bude uspostavljena nova moralnost, što je dugotrajni proces koji samo malim delom zavisi od sistematskih aktivnosti na promenama stavova javnog mnjenja i to pod uslovom da se istovremeno suzbijaju dejstva ekonomskih i političkih faktora korupcije.

Ključne reči: korupcija, moralna komponenta, faktori korupcije, anti-korupcione strategije, etički kodeksi.

Uvod

Delotvorno sprečavanje korupcije pretpostavlja dobro poznavanje te pojave. Ali, zbog svoje složenosti i stalnih prilagođavanja izmenjenim uslovima u društvu fenomen korupcije je teško potpuno istražiti, a samim time uspostaviti adekvatne mehanizme za sprečavanje korupcije. Uzroke tome treba tražiti u činjenici da korupcija, kao složena i univerzalno prisutna društvena pojava predstavlja pre svega psihološki fenomen, jasno lociran u biheviorizmu koji je, osim toga, i socio-kulturološki određen¹. Ako je nešto, što danas uobičajeno označavamo štetnom pojavom ili oblikom i „oruđem“ organizovanog kriminaliteta, bilo praksa vekovima prihvaćena u ljudskom društvu, onda se opravdano moramo zapitati u kojoj meri u konkretnom društvu postoji saglasnost između moralnih imperativa i pravne nadgradnje po pitanju štetnosti korupcije i potrebe njenog sprečavanja. Ako ove saglasnosti nema, opravdano je pretpostaviti da će borba protiv korupcije biti unapred osuđena na neuspeh i da će sva pravna pravila namenjena sprečavanju korupcije ostati „mrtvo slovo na papiru“.

Zbog toga se u ovom radu razmatraju moralne komponente sprečavanja korupcije, pri čemu treba odmah naglasiti da se u njemu više izlažu pojedine dileme, nego što se nude prihvatljiva rešenja.

Nemoralna suština korupcije i njeni uzroci

Reč korupcija izvedena je iz latinske reči *corruptum* koja upravo označava moralnu pokvarenost ili iskvarenost². U nekim latinskim izrekama ova se „osobina“ proteže ne samo na ljude nego i na ljudske tvorevine, poput države, pa se tako kaže da je najpokvarenija ona država u kojoj je najviše zakona (*Corruptissima in re publica plurimae leges*). Tako korupciju, kao pojavu, suštinski određuje nemoralnost (ili moralna devijantnost), pa otuda možemo osnovano pretpostaviti da se u društvu

¹ Petrus Van Duyne, Corruption: Acts and Attitudes, in: Matti Joutsen (ed.), Five Issues in European Criminal Justice, Helsinki, 1999, HEUNI, Publ. Series no. 34, str. 23.

² U istom smislu: Jovan Ćirić, Kriza morala i korupcije, *Nova srpska politička misao*, 2009, god. XVII, br. 1-2, strana 233, Slobodan Vuković, *Pravo, moral i korupcija*, Institut društvenih nauka, Beograd, 2005, strana 27.

u kome nisu prihvaćena i dosledno primenjena čvrsta moralna pravila koji nalažu osudu korupcije stiču uslovi za veću podložnost građana korumpiranju³.

Tehnike podmićivanja (korumpiranja) koriste se odvajkada radi usmeravanja ponašanja pojedinca u željenom pravcu. Tako su u dečjoj i razvojnoj psihologiji dobro poznati postupci „podmićivanja“, tj. uslovljavanja i ucenjivanja uz obećanje poklona. Da li će se takvi postupci smatrati poželjnim i moralno dopuštenim načinom uticaja na pojedinca ili ne zavisi u prvom redu od vrednosnih stavova koje „dele“ članovi konkretnog društva i okolnosti pod kojima se koriste. Primera radi, evropskom kulturnom obrascu je svojstvena primena tehnike „štapa i šargarepe“ kao tipičnog modela vaspitavanja mladih generacija. Dete se uslovljava da promeni svoje ponašanje ili postigne bolje rezultate time što mu se stavlja u izgled neka nagrada koju ono želi. Time se podstiče motivacija deteta da se ponaša u skladu sa postavljenim zahtevima roditelja i sredine u kojoj odrasta. U suprotnom sledi – kazna. Ovaj obrazac se štedro koristi i u svim drugim uslovima u kojima treba preusmeriti ponašanje odraslih (uključujući tu ponekad i političko rukovodstvo pojedinih država).

Moralna kontraverza se se u svoj svojoj oštini ispoljava onda kada se čovek, usmeravan tehnikama podmićivanja u detinjstvu tokom procesa socijalizacije, suoči sa neprihvatljivošću koruptivnog ponašanja ako odlučuje o nečijim pravima i obavezama (vrši vlast) ili kada mitom pokušava da obezbedi potrebnu uslugu (u privrednom poslovanju, obrazovanju, zdravstvu, socijalnoj zaštiti i slično). Nije lako uticati na naglu promenu takvog moralnog shvatanja korupcije, ako je pojedinac navikavan na njenu korisnost. Pogotovu je to iskušenje ogromno u savremenom društvu (pri čemu opet imamo na umu evropski kulturni prostor) u kome novac postaje osnovno merilo svake vrednosti, dok se društveno priznanje i ugled izjednačavaju sa ekonomskim mogućnostima pojedinca. Već su psihoanalitičari Frojd i Adler istakli da pojedince u njihovom društvenom angažovanju, osim polnog nagona, najviše motiviše neutoljiva potreba za društvenim priznanjem (važnjem, moći)⁴. Ako se prihvata da je novac najvažnija i jedina mera ljudske vrednosti, onda je vrlo teško zahtevati od pojedinaca da u cilju sticanja društvene moći ne pribegava korupciji, ako istovremeno uviđa njenu korisnost. Da bi odoleo tom iskušenju, čovek bi trebalo da se socijalizuje u bitno drugačijim socijalnim i kulturnim uslovima koji objektivno smanjuju izgleda korišćenja koruptivne prakse.

³ Ibidem.

⁴ Vladeta Jerotić, *Čovek i njegov identitet*, Izdavački fond Arhiepiskopije beogradsko-karlovačke i Ars libri, Beograd, 2000, strana 283.

Korupcija i promene na društveno-ekonomskom i moralnom planu

Prioritetni zadatak u sprečavanju korupcije jeste stvaranje takvih uslova koji potpomažu ispoljavanje jake moralne osude korupcije. Bez toga se pokazuje nedelotvornim suprotstavljanje korupciji zasnovano samo na primeni pravnih mehanizama, jer kriza morala podjednako obuhvata i aktere vlasti, koji svojim aktivnostima generišu korupciju, umesto da je sprečavaju. „Kvarenje vlasti“, kako bi mogli nazvati korupciju, prisutno je bilo u svakom društveno-ekonomskom uređenju, ali je kao društveno štetna pojava prepoznato tek u novije vreme, koje bi se, u evropskom istorijskom miljeu, najpribližnije moglo vezati za razvoj uprave (period uspostavljanja apsolutističkih država krajem XVII veka i birokratsko jačanje francuske države pod kardinalom Armanom Žanom de Rišeljeom). U ranijim istorijskim razdobljima korupcija se razvijala u tipičnim oblicima podmićivanja nosilaca javne vlasti (sudija, kraljevskih ili carskih poreznika, carinika). Stoga se odvajkada, u interesu očuvanja centralne vlasti vodilo računa o sprečavanju korupcije. Štaviše, još od starog Rima i Cicernovog doba uspostavljen je koncept „bona fides“ koji, pored ostalog, podrazumeva odvajanje javnih funkcija od privatnih delatnosti. Ovaj koncept je opstajao sve do danas i to upravo zbog toga što je odgovarao tadašnjem idealu dobrog upravljanja državom, da bi, sa razvojem uprave od kraja XVII veka još više dobio na značaju. Kasnije, tokom perioda državnog intervencionizma uključivanje države u upravljanje kapitalističkom ekonomijom uslovalo je pojavu novih vidova korupcije, jer država upravo svom birokratskom aparatu poverava obavljanje ekonomskih poslova u državnom interesu. Istovremeno, menjan je i pristup izučavanju fenomena korupcije, pa se od sredine devedesetih godina dvadesetog veka sve češće govori o „erupciji korupcije“ i preduzimaju međunarodna istraživanja ovog fenomena⁵. Izneti primeri ukazuju na to da bi trebalo biti oprezan kada se iznose uopštene ocene o štetnosti i neprihvatljivosti korupcije, jer je očigledno da se pristup toj pojavi menjao i da je tek poslednjih decenija uočena velika opasnost od korupcije. Tome su, između ostalog, doprineli promenjeni društveno-ekonomski uslovi i ideologija.

Ako se korupcija uspešno preobražava novim društvenim uređenjima i promenama modela vlasti onda to znači da opstaju slični izvori korupcije. Istovremeno, to nas upućuje na zaključak da tradicionalni pravni okviri delovanja

⁵ Nataša Mrvić-Petrović, Nikola Mihailović, Zdravko Petrović, *Vanugovorna odgovornost države za štetu pričinjenu njenim građanima*, Vojnoizdavački zavod i Institut za uporedno pravo, Beograd, 2003, strane 20-56, Nataša Mrvić-Petrović i Jovan Ćirić, *Sukob javnog i privatnog interesa (u trouglu moći, novca i politike)*, Vojnoizdavački zavod i Institut za uporedno pravo Beograd, 2004, strane 27-28.

države, svojstveni nekadašnjem liberalizmu, danas već nisu dovoljni ako je u pitanju delotvorno sprečavanje korupcije (ako su to ikada i bili). Jer, korupcija se razlikuje od nekadašnje po tome što se shvata u širem, kao tzv. „meka“ korupcija, gde se još više gube iz vida granice između dozvoljenog i nedozvoljenog ponašanja. Tako, recimo, danas govorimo o korupciji u sferi privatnog privređivanja, što je u doba liberalizma svakako bio domen slobodnog delovanja tržišne ekonomije i nikako nije moglo biti prepoznato kao moralno nedopušteno ponašanje. Suzbija se delovanje u sukobu interesa, što se nekada samo jednim svojim (ograničenim) delom poklapalo sa neprihvatljivom pojavom nepotizma u javnoj vlasti. U „meku“ korupciju svakako spada i finansiranje političkih stranaka iz prihoda velikih privrednih korporacija, iskorišćavanje ranijeg političkog uticaja prilikom poslovne delatnosti, povezivanje privrednika radi sticanja ili zadržavanja monopolskog položaja na tržištu (tzv. „old-boys“ networks) i slične pojave koje se danas uočavaju kao štetne⁶. Od kraja devedesetih godina javljaju se i novi tipovi kriminaliteta koji se razvijaju pod uticajima globalizacije. I gle, među njima su i transnacionalna podmićivanja, poslovne prevare i slični vidovi ekonomskog i organizovanog transnacionalnog kriminaliteta, što ukazuje na „žilavost“ korupcije, njenu univerzalnu raspostranjenost i činjenicu da postaje podesno „oruđe“ u rukama organizovanih kriminalaca⁷. Otuda i preplašenost bujanjem korupcije koja dolazi do izražaja kroz aktivnosti kako Organizacije ujedinjenih nacija tako i brojnih regionalnih međunarodnih organizacija na kreiranju anti-korupcionih strategija⁸.

Anti-korupcione strategije mogu biti delotvorne samo ako se dobro poznaju savremeni pojavni oblici korupcije i specifičnost svakog društva ponaosob, pri čemu naročito treba voditi računa o kulturnim osobenostima i promenama u oblasti morala. Jer, pod uticajem ekonomije, vrednosna stanovišta u savremenom društvu odstupaju od ranijih, tradicionalno prihvaćenih. Zato je neophodno zapitati se nije li danas „erupcija korupcije“ neminovna posledica morala „potrošačkog društva“, već decenijama građenog na prioritetu zadovoljavanja individualnih sebičnih, materijalnih interesa⁹.

⁶ Nataša Mrvić-Petrović i Jovan Ćirić, *op. cit.*, strana 29.

⁷ Michael Levi, Crimes of Globalisation: Some Measurement Issues in: Matti Joutsen (ed.), *New Types of Crime*, HEUNI, Helsinki, 2011, pp. 107, 113.

⁸ O evropskim aktivnostima detaljnije kod: Jovan Ćirić, GRECO u borbi protiv korupcije, *Strani pravni život*, 2006, br. 1-3 strana 245-260 i u: Pravosuđe i korupcija u zemljama tranzicije, *Strani pravni život*, 2002, br. 1-3, strane 21-40, Nataša Mrvić-Petrović, Korupcija i strategije njenog suzbijanja, *Temida*, 2001, god. 4, br. 4, str. 21-26, i u: Strana iskustva u sprečavanju korupcije, *Pravo - teorija i praksa*, 2002, XIX, br. 1, str. 35-40.

⁹ To dobro ilustruju rezultati istraživanja promena vrednosnih orijentacija mladih u Srbiji koje navodi Jovan Ćirić, *Kriza...*, strana 234-235.

Promena u oblasti morala nismo uvek svesni, jer mi stalno govorimo o krizi morala u smislu raspada nekadašnjih vrednosnih stavova, dok teže uočavamo da su društveno-ekonomske promene praćene uspostavljanjem neke nove moralnosti, koja se može naći u raskoraku, pa čak i sukobu sa tradicionalnim moralom. Postoje brojni primeri ovakvih promena moralnih standarda, a najočigledniji su, recimo, u odnosu prema deci, preljubi u braku, seksualnom životu, shvatanju privatnosti i slično. Na sličan način i ekonomska kriza uzrokuje promene vrednosnih opredeljenja ljudi – javlja se moral krize u kome korupcija ne mora da bude označena kao negativna društvena pojava .

U funkciji ovog rada jeste da pažnju usmerimo samo na neke pojave u kojima se pod uticajima globalizma i neoliberalizma ubrzano raspada nekadašnja tradicionalna moralna „potka“. Oživljavanje liberalističke ideologije od sredine sedamdesetih godina prošlog veka praćeno je saobražavanjem moralnih shvatanja zahtevu maksimizacije profita po svaku cenu, ne samo u privredi, nego i u oblastima kulture i nauke. „Novi moral“ nameće da je nenomoralno biti siromašan i pošten, jer je materijalno bogastvo osnovno merilo vrednosti, bez obzira na način sticanja. Prirodno je da u takvom društvu postoji kolizija između novog moralnog postulata i tradicionalno (i samo deklarativno) prihvaćenih vrednosti. Moglo bi se reći da živimo u svetu virtuelnih moralnih vrednosti. Primera radi, u arapskim zemljama se podstiču oružane smene vlasti pod izgovorom zaštite ljudskih prava, dok se istovremeno prikrivaju pravi ekonomski i politički ciljevi takvih aktivnosti. Zaklinjemo se u pravdu i bespogovornu borbu protiv organizovanog kriminaliteta, ali istovremeno baš u procesima protiv organizovanog kriminaliteta koristimo najčešće mehanizme selektivnog krivičnog gonjenja uz primenu instituta procesne pogodbe i privilegovanje svedoka saradnika. Štetnost ekološkog kriminaliteta prepoznaje se samo ako se javlja u našoj zemlji, dok se ne postavlja pitanje širenja zastarelih i zagađujućih tehnologija u nerazvijenim zemljama. Proklamuje se zaštita minimalnih prava osuđenih lica u zatvorima, a istovremeno se proširuje kontrola nad njihovim ponašanjem po izlasku iz zatvora čime se sprečavaju da se sa uspehom integrišu u društvo. Umesto ulaganja u opštu bezbednost i zaštitu građana od kriminaliteta pažnja javnosti se usmerava na pomoć pojedinim, malobrojnim, kategorijama žrtava, kao što su deca ili žene žrtve nasilja ili trgovine ljudima. Sličnih primera licemerja ima bezbroj i oni uvek pokazuju nemoralno naličje savremenog evropskog društva.

Kada se objašnjavaju uzroci korupcije stalno se „vrtimo u začaranom krugu“ ekonomske situacije, jačanja vladavine prava i kulturnih uticaja. Čini se da bi stabilni društveno-ekonomski uslovi, jaka demokratija i prihvatanje drugačijih kulturnih obrazaca koji ukazuju na nepoželjnost korupcije mogli odlučujuće uticati na

sprečavanje korupcije. Čini se, ali nije tako zbog uticaja kulture i moralnih komponenti korupcije. Sprečavanje korupcije suštinski otežava postojeći moralni relativizam u društvu u pogledu (ne)prihvatljivosti korupcije. Klasna moralnost će uvek uticati na to da samo pojedini članovi društva neku pojavu sagledavaju kao neprihvatljivu, dok drugi imaju suprotno stanovište, a kako se u uslovima ekonomske krize socijalne suprotnosti sve više zaoštavaju, osnovano je pretpostaviti da će i klasna moralnost biti izražena u sve većoj meri. Najpre će se ova razlika ispoljiti u stavovima oko moralne (ne)prihvatljivosti korupcije, budući da se ulična korupcija tiče najvećeg broja siromašnih građana koji bez podmićivanja neće biti u mogućnosti da reše najvažnije životne probleme u vezi sa zdravljem, obrazovanjem i zaposlenjem. Čak i da klasna moralnost ne bude oštro izražena, teorija socijalnog konstruktivizma Nikolasa Onufa upozorava na povezano delovanje političkih, ekonomskih i kulturnih faktora u nastanku korupcije u savremenom društvu: korupcija opstaje u svim uslovima gde postoji autoritarni proces donošenja odluka, ali čak i u demokratskim društvima u razvoju u kojima nisu dovoljno razvijeni kontrolni mehanizmi, pa se i pored izričitih pravila o nedozvoljenosti korupcije primenjuju neformalna (običajna) pravila koja sugerišu njenu socijalnu prihvatljivost¹⁰. Na primeru našeg društva je uočljivo da birokratija nameće posebna (nepisana) pravila kojima se izvrđavaju zakoni doneti u cilju sprečavanja korupcije. U većini patrijarhalnih i solidarističkih društava u kojima se pravila o ponašanju postavljaju „odozgo“, u koje spada i srbijansko društvo, pravila ponašanja koje proklamuje elita ne moraju biti prihvaćena od celine društva, a često se dešava da ih se i sama elita ne pridržava.

Teorija socijalnog konstruktivizma favorizuje tzv. heteronomne države (liberalno-demokratske) u kojima je demokratija učvršćena, a građani doneta pravila prihvataju ne zbog straha od sankcije, nego zato što su u njihovom vlastitom interesu. Ipak, poslednjih decenija, sa ekonomskom krizom i sa sve većom birokratizacijom aparata Evropske unije svedoci smo sve češćih koruptivnih afera u najrazvijenijim evropskim državama pa i u telima Unije, što je očigledan znak krize morala¹¹. Pokazuje se da u uslovima nedovoljno jasnih pravila, kada javno i privatno nisu odeljene

¹⁰ Nicholas Onuf, *World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory nad International Relations*, University of South Carolina Press, Columbia, 1989, pp. 109-210.

¹¹ Poslednjih godina su se nizale vesti o korupciji i kriminalnim aktivnostima bivšeg premijera Italije Silvija Berlusconija, prozivke britanskih političara Gordon Brown, Hazel Blear i drugih zbog primanja mita ili trošenja para poreskih obveznika za lično bogaćenje, korupcionoj aferi u vezi sa prometom genetski modifikovanog kukuruza koja povezuje raniji francuski politički vrh, francuske finansijske institucije i SAD još od 2002. godine, privatnom finansiranju pojedinih političkih partija u Nemačkoj i slično. U godišnjem izveštaju Evropske unije iz 2012. godine istaknuto je da nisu dovoljni rezultati ostvareni u sprečavanju korupcije i, između ostalog, da, osim Nemačke i Španije, ni jedna druga članica nije ratifikovala Krivičnopravnu konvenciju protiv korupcije iz 1999. godine (iako ih je više njih potpisalo) - Corruption report highlights EU political party funding - EU Observer, 9 May 2012, dostupno na: <http://www.euobserver.com/political/116200> (pretraženo 24. 6. 2012).

suprotnosti, ne može da bude ni čvrstog stava o moralnoj nedopuštenosti korupcije, što bi trebalo da bude prva „unutrašnja“ brana njenoj pojavi. A uspostavljanje poljuljane moralnosti nije moguće ni kroz spoljni uticaj putem kodeksa javnih službenika i brojni etička pravila strukovnih udruženja kojima je cilj da se dodatno upliviše na svest političkih funkcionera, javnih službenika i stručnjaka kada vrše poslove od značaja za sve građane.

Izneti primeri ukazuju da u sadašnjem društvu postoji privid moralnosti, pod kojom se podrazumeva deklarativno zalaganje političke elite i ostalih članova društva za sprečavanje korupcije, dok se istovremeno moralno prihvataju ili preterano ne osuđuju postupci zasnovani na korupciji. Otuda redovno imamo diskrepancu između čvrstog pravnog okvira (utemeljenog na nekadašnjem moralu) o generalnoj neprihvatljivosti korupcije i neformalnih društvenih pravila kojima se sugerira prihvatljivost korupcije u svakodnevnom životu. Zato mnogobrojne normativne aktivnosti na nivou regionalnih organizacija na planu sprečavanja korupcije i drugih vidova organizovanog kriminaliteta i štedra normativna delatnost nacionalnih država u suštini ne mogu da dovedu do sprečavanja korupcije. Ali, kako inače živimo u društvima u kojima je generalno važnije ostvariti privide demokratije ili pravde nego te same ideale, može se očekivati da će se i ubuduće nastaviti (jalovi) pokušaji na sprečavanju korupcije, iako se unapred zna da su sumnjive efikasnosti, jer izostaje staranje za očuvanje starih ili uspostavljanje novih moralnih vrednosti koje bi mogli biti najvažnija prepreka „kvarenju“ ljudi. Ako bi se, međutim, stvorio taj početni uslov, uz nastojanja da se razvije socijalna solidarnost, očuva ekonomsko blagostanje i smanje socijalne suprotnosti, uspostave stabilni mehanizmi demokratske vlasti i primene standardi dobre uprave, mogli bi da očekujemo da će u takvim prilikama biti manje pojedinaca koji će biti potkupljivi ili spremni da druge korumpiraju. Ali čak i tada, nećemo u potpunosti moći da eliminišemo moralnu pokvarenost Adamovih potomaka koja ih čini prijemčivim korupciji.

Zaključak

Dosadašnja analiza pokazuje da je korupcija psiho-socijalni fenomen svojstven ljudskim odnosima odvajkada, a da se „nadgradnja“ o društvenoj štetnosti korupcije javlja naknadno. Uprkos tome, korupcija je uvek smatrana nemoralnom. Danas se prepoznaje izrazita društvena opasnost korupcije, ali u uslovima koji su doprineli eroziji moralnih vrednostima nema izgleda da se postignu značajniji uspesi u sprečavanju korupcije.

Literatura

1. ***, Corruption report highlights EU political party funding - EU Observer, 9 May 2012, dostupno na: <http://www.euobserver.com/political/116200> (pretraženo 24. 6. 2012)
2. Ćirić Jovan, GRECO u borbi protiv korupcije, *Strani pravni život*, 2006, br. 1-3 strana 245-260.
3. Ćirić Jovan, Kriza morala, *Nova srpska politička misao*, 2009, god. XVII, br. 1-2, strane 233-252.
4. Ćirić Jovan, Pravosuđe i korupcija u zemljama tranzicije, *Strani pravni život*, 2002, br. 1-3, strane 21-40.
5. Jerotić Vladeta, *Čovek i njegov identitet*, Izdavački fond Arhiepiskopije beogradsko-karlovačke i Ars libri, Beograd, 2000.
6. Van Duyne, Petrus, Corruption: Acts and Attitudes, pp. 22-60, in: Matti Joutsen (ed.), *Five Issues in European Criminal Justice*, Helsinki, 1999, HEUNI, Publ. Series no. 34.
7. Vuković Slobodan, *Pravo, moral i korupcija*, Institut društvenih nauka, Beograd, 2005.
8. Levi Michael, Crimes of Globalisation: Some Measurement Issues, pp. 107-114, in: Matti Joutsen (ed.), *New Types of Crime*, HEUNI, Helsinki, 2011.
9. Nataša Mrvić-Petrović, Korupcija i strategije njenog suzbijanja, *Temida*, 2001, god. 4, br. 4, str. 21-26.
10. Mrvić-Petrović, Nataša i Jovan Ćirić, *Sukob javnog i privatnog interesa (u trouglu moći, novca i politike)*, Vojnoizdavački zavod i Institut za uporedno pravo Beograd, 2004, strane 27-28.
11. Nataša Mrvić-Petrović, Strana iskustva u sprečavanju korupcije, *Pravo - teorija i praksa*, 2002, XIX, br. 1, str. 35-40.

12. Mrvić-Petrović, Nataša, Nikola Mihailović i Zdravko Petrović, *Vanugovorna odgovornost države za štetu prčinjenu njenim građanima*, Vojnoizdavački zavod i Institut za uporedno pravo, Beograd, 2003, strane 20-56.
13. Onuf Nicholas, *World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory nad International Relations*, University of South Carolina Press, Columbia, 1989.

Prof. dr Nataša Mrvić – Petrović,

Institute of comparative law

Moral component of preventing corruption

The basic meaning of the word corruption is related to the immorality. Corruption is inherent in humans beings and social relationships. Corruption is characteristic of all society and models of functioning of the government. In contemporary society moral crisis caused that money is a basic measure of every, and human values. While instead of traditional moral values do not build new ones, we live in a virtual morality, because of that the fight against corruption is declarative and inefficient.

Key words: *corruption, moral component, anti-corruption strategies, ethics codes.*